

„НИЙ” - ХРИСТО СМИРНЕНСКИ

(анализ)

Поезията на Христо Смирненски разкрива света като несъвършен, греховен и позорен. В него човек не живее, а жалко съществува. Лирическият герой на твореца съзнава необходимостта от разрушаването на стария свят и сътворяването на нов, хармоничен свят, свят на красота и истински живот. Това рушене не може да стане просто така - без причина, без присъда. Тази присъда се реализира в гнева на хората, пожелали светлина и щастие. Опозицията между техния копнеж и действителността и най-вече невъзможността на този копнеж раждат в човешките души гняв. Но той не е разрушителен. Напротив, има достатъчно градивна сила, за да изгради нов, светъл и щастлив свят. Този гняв би могъл да се разглежда като разрушителен само в аспекта му на присъда и оттам - унищожител на стария свят. Но дори в този случай той си остава положителен по знак.

В стихотворението „Ний” лирическият герой се изявява не като „аз”, а се слива в „ние”. Той се извисява от гордия трагичен протест на самотната, бунтуваща се личност до единението с другите, с „ние”-то, защото за осъществяването на идеите, които внушава Христо Смирненски, е необходима широка подкрепа. Освен това по този начин се показва градивната сила на множеството и текстът става по-достъпен, по-близък до хората. Достъпността на творбата се постига и чрез спецификата на художествената ѝ реализация. За да изведе ясно идеите си, за да бъдат те разбираеми за всички, Христо Смирненски използва както утвърдени в родната традиция образи, така и универсални митологични символи.

Поетът тръгва от познат за българската аудитория модел, разгърнат от Неофит Бозвели в средата на XIX век, според който родината се мисли като майка („Мати България”), а поданиците - като нейни синове. Принципите за йерархическата организация, присъщи на държавността, тук отстъпват място на съкровено-близките отношения в семейството.

Основавайки се на този модел, Христо Смирненски изобразява нелогичната, неестествена ситуация - „Ний всички сме деца на майката земя, / но чужда е за нас кърмящата ѝ гръд”. В това е ключът на конфликта между нея - „майката земя”, и „ний, бедните деца”. Проблемите, които по-нататък поставя поетът, тяхната мащабност, определят обръщането на текста към митологията, защото само митологията разглежда проблеми като края на света и раждането на друг свят. Друга близост с митологията е характерът на текста. Също като в митологичните текстове, поетичната творба обяснява (1) защо ще трябва да умре старият свят и (2) как ще се роди новият. Два въпроса, при отговора на които Христо Смирненски насочва и към смисловия потенциал, носен от образа на Иисус Христос. Алюзия за пътя на Божия Син към Голгота и кръстните Му мъки са страданието на „бедните деца”, проливането от тях „сълзи и кървав пот”, приведените им чела - „със трънени венци”. Жертвата на Спасителя се успоредява със себежертването в името на по-добро бъдеще - „в боен ред сред робската тъма / възбунени вълни издигат

се със рев”. А идеята за Възкресението Христово се оказва възкресение в един подобър свят - „а майката земя възсепва се сама”.

Контрастът между злото, греховно „днес” и светлото, хармонично „утре” се изгражда чрез опозициите „земя-моща - земя-майка”, „лъчи - тъма”, „омраза - любов”, „живот - смърт”. Тук се ражда копнежът по „утре”, но тук се вижда и неговата невъзможност. Важно е да се отбележи, че за постигане на копнежа по светлина и щастие трябва да се преобърне митологичният модел „Сътворение - Съден ден - Апокалипсис”, за да стане „Съден ден - Апокалипсис - Сътворение”. Това е така, защото според християнската представа времето е линейно (има начало - Сътворението, и край - Апокалипсиса), а от двете страни на „отсечката” време (преди Сътворението и след Апокалипсиса) е безвремие, безкрайност, т.е. хаос. Съгласно идеята, която прокарва Христо Смирненски, в душите на хората извира гневът, който ще осъди настоящата действителност (настъпва съдният ден). Гневът, който ще разруши злото „днес” (това е апокалипсисът на несправедливия свят) и ще сътвори светлото бъдеще (мечтаното ново сътворение).

Контрастът между „утре” и „днес” е изведен и чрез оксиморона „бледи смъртници - родени за живот”. Идеята е същата - за да се освободим от смъртта „днес”, трябва да постигнем „утре”-то. Този оксиморон в текста внушава още, че трябва да оставим цялата си същност в настоящето и да станем нови хора, за да постигнем светлото бъдеще. Идеята за промяна първо в човека е продължена и в „Юноша” (необходимо е човек да премине няколко етапа на себеразвитие, за да се утвърди като демиург, като строител на собствената си съдба), и в „Стария музикант” (там идеята е, че в човешкото сърце трябва да се роди състраданието). Промяната в самите хора е необходима и за да се унищожи идолопоклонничеството пред „Златний телец” („Юноша”), защото корените му са именно вътре в човека.

За да убеди за пореден път хората, че когато са заедно, когато са „ние”, те могат да постигнат светло бъдеще, Христо Смирненски вгражда това „ний” в градацията „стенещи вълни” - „огнени вълни” - „възбунени вълни”. Тази растяща градация разкрива прехода у самите хора и мощта, с която набират своя гняв, роден от техните светли копнежи. Кулминацията на текста следва именно след тази градирана скрита мощ на „ние”-то и се явява своеобразен резултат от нея. Този върхов момент е ясно изречено: „И ние сме деца на майката земя!”

Този последен, финален стих е може би цел, оправдание и резултат от идеите на Христо Смирненски. Това е програмата им. Тези думи са израз на копнеж по свободното им изричане в един светъл, чист, красив, хармоничен свят, изграден от „ние”-то, реализиран чрез отрицание и разрушение на непродуктивното зло на стария свят.